

מסמך מדיניות בנושא קידום מדעי הרוח הדיגיטליים בישראל

ביוזמת היוזמה הישראלית למדעי הנתונים ובינה מלאכותית (IDSAI)

תקציר מנהלים

המלחמה הנוכחית שהחלה במתקפת החמאס ב-7 באוקטובר, ממחישה באופן כואב את חשיבות ורלוונטיות התחום של מדעי הרוח הדיגיטליים לטיפול במידע רגיש, הערכת מהימנות מידע, ושימור ותיעוד מידע מסוגים שונים, כמו גם את הצורך לנתח ולתעד כמויות מידע גדולות מאוד מסוגים שונים הכולל מידע ויזואלי וקולי, בכלים ושיטות המשמשים בתחומי מדעי הרוח הדיגיטליים.

כדי לעזור ולקדם את התחום, שיתפו פעולה חוקרים בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים (Digital Humanities (DH עם ארגון IDSAI.

היוזמה הישראלית למדעי הנתונים ובינה מלאכותית (IDSAI – Israel Data Science and AI Initiative) היא ארגון שקם בשנת 2021 בהמשך להחלטת המועצה להשכלה הגבוהה ומשמש כארגון גג למרכזי מחקר במדעי הנתונים ובינה מלאכותית שנמצאים באוניברסיטאות המחקר בישראל. מטרתו לקדם את תחום מדעי הנתונים והבינה המלאכותית, ובפרט, חיזוק מחקר ליבה בתחום, חיזוק מחקרים מולטי-דיסציפלינריים המפעילים שיטות מדעי הנתונים בתחומי ידע שונים, וחיזוק שיתופי פעולה מחקריים בין האקדמיה למגזר העסקי, הממשלתי והציבורי.

אנחנו רואים בקידום התחום של מדעי הרוח הדיגיטליים, חלק ממשימות הליבה של IDSAI הן בהיבט של קידום מחקר על ידי שימוש בכלים של מדעי הנתונים לטובת מחקר בתחומים שאינם תחומי הליבה, והן בהיבט של קידום המחקר הישראלי בחזית הבינלאומית.

לצורך קידום הנושא, נפגשנו עם חוקרים/ות מתחומי מדעי הרוח הדיגיטליים, עם דיקנים ודיקניות של מחלקות/פקולטות למדעי הרוח ולמדנו על יוזמות קודמות לקידום התחום באופן לאומי.

המסקנות העיקריות מתהליך הלמידה של תחום מדעי הרוח הדיגיטליים בישראל הן:

1. קיימת קהילה: בכל אוניברסיטה יש פעילות בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים. הקהילה מצליחה לפרסם פרסומים מדעיים בינ"ל ולזכות בקרנות מחקר, כפי שמסכם בטבלה 2 בהמשך.
2. הושגו הצלחות בהנגשת נתונים ייחודיים לישראל ובבניית תוכניות לימוד לתואר ראשון.
3. האתגרים נותרו כבעבר ואף מעמיקים: מיעוט מקורות המימון, היעדר תשתית מחקר מספקת (תשתיות פיזיות לאחסון תוצרי מחקר וכוח אדם טכני), היעדר פלטפורמה לשיתופי פעולה עם מדעני/ות נתונים, מספר נמוך

של סטודנטים/יות למחקר, פערי ידע בנושאי מדעי הנתונים ובינה מלאכותית, וחסרים בסיסיים באוריינות חישובית בקרב חוקרים/ות וסטודנטים/ות ממדעי הרוח.

נושאים מומלצים לקידום התחום כוללים פתיחת קטגוריה של מדעי הרוח הדיגיטליים ב-ISF וקידום הבינלאומיות בתמיכה של משרד המדע, באמצעות חברות באחד או בשניים מהגופים בינלאומיים מרכזיים (CLARIN | - DARIAH) שעוסקים במדעי הרוח הדיגיטליים. חברות בשני הארגונים הללו היא בעלת ערך רב הן למחקר והן להוראה של תחומי מדעי הרוח הדיגיטליים. חברות בארגונים אלו מאפשרת למוסדות מחקר ולחוקרים בודדים למקסם את ההשקעה במחקר על ידי שיתוף בעלויות פיתוח התשתית, קידום טכנולוגיות המשמשות ו/או המפותחות במחקר, וריכוז בסיסי המחקר הלאומיים. כמו כן, הצטרפות לגופים אלו מאפשרת להיות חלק מרשת קשרי מחקר בינלאומית וגישה לשיטות מחקר חדשות, חשיפה למגמות בינלאומיות במחקר והוראה בתחומים המגוונים של מדעי הרוח הדיגיטליים. בנוסף, ההצטרפות ל – DARIAH מבטיחה קיימות של תוצאות מחקר דיגיטלי ותומכת ב-Open Science ובשיטות עבודה מומלצות של גישה פתוחה ספציפית לתחום. פירוט היתרונות בהצטרפות ל DARIAH נמצא גם בקישור [כאן](#) באתר של הארגון.

בעוד IDSAI תומכת ביוזמות מקומיות כגון מלגות, תמיכה תקציבית בסדנאות והכשרות, זו טיפה בים שאינה מייצרת השפעה רחבה ומשמעותית. על כן, בשיתוף פעולה עם חוקרים וחוקרות מהתחום, חברנו לכתיבת מסמך זה שמרכז את ההיבטים הנדרשים לקידום מדיניות לאומית לקידום מדעי הרוח הדיגיטליים.

יוזמה זו הניבה שיתוף פעולה פורה בין חוקרים וחוקרות ממספר אוניברסיטאות ואנחנו מבקשים להודות מקרב לב לכל מי שלקחו חלק ביוזמה זו, והקדישו מזמנם/ן היקר לפגישות, איסוף מידע ונתונים וכתיבת המסמך בפועל. בין השותפים והשותפות לתהליך אנחנו מודים לוועדת קודאטה (Codata) ישראל הפועלת מטעם האקדמיה הלאומית למדעים, נציגי ונציגות מרכזי המחקר למדעי נתונים ובינה מלאכותית באוניברסיטאות: TAD (אוניברסיטת תל אביב), DSRC (אוניברסיטת חיפה), DSI (אוניברסיטת בר אילן), DSRC@BGU (אוניברסיטת בן גוריון שבנגב), CIDR (האוניברסיטה העברית שבירושלים), Tech.AI (טכניון), כמו גם לחוקרים וחוקרות נוספים עצמאיים. מסמך זה בנוי מהפרקים הבאים:

פרק 1 – מדעי הרוח הדיגיטליים. בפרק זה מוצגת הגדרה כללית והיבטים מרכזיים שמאפיינים את הענפים השונים של מדעי הרוח הדיגיטליים.

פרק 2 – מאגרי נתונים ואתרים קיימים בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים. בפרק זה מוצגים פרויקטים מרכזיים בארץ ובעולם מתחומי מדעי הרוח הדיגיטליים. פרויקטים אלו, על אף שהם קצה המזלג של הפוטנציאל, מאפשרים להבין את רוחב היריעה של הפעילות בתחום זה.

פרק 3 – תיאור ניסיונות עבר לקידום התחום ברמה הארצית. פרק זה מפרט את הניסיונות העיקריים שנעשו בעבר לקידום תחום מדעי הרוח הדיגיטליים.

פרק 4 - הישגים. פרק זה מתאר פרסומים וזכיות בקרנות מחקר בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים, ומפרט את ההישגים בחלוקה לפי אוניברסיטאות ומוקדי מחקר.

פרק 5 – חזון. פרק זה מתאר את החזון של תחום מדעי הרוח הדיגיטליים בהקשר של התפתחויות טכנולוגיות וביחס למיעוט סטודנטים/יות שבחרים ללמוד מדעי הרוח באופן כללי.

פרק 6 – סיכום והמלצות.

נספחים:

- נספח א' – חישוב מספר הפרסומים בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים.
- נספח ב' – תוכניות לימודים ותוכניות הכשרה, מפרט את התוכניות הקיימות באוניברסיטאות.
- נספח ג' – תוכניות הכשרה והשתלמויות במרכזי מחקר אקדמיים.

1 מדעי הרוח הדיגיטליים

מדעי הרוח הדיגיטליים (DH) הנם תחום מחקר בין-תחומי הכרוך ביישום של שיטות וטכנולוגיות חישוביות בדיסציפלינות של מדעי הרוח, הכוללים באופן מסורתי נושאים כמו ספרות, מוסיקה, היסטוריה, פילוסופיה, בלשנות, דת ולימודי תרבות מגוונים. המטרה של מדעי הרוח הדיגיטליים היא להרחיב ולהוסיף לשיטות המחקר המסורתיות בתחומי מדעי הרוח בכל שלבי המחקר המקובלים – איסוף, ניתוח והצגה של נתונים הן על ידי הנגשת שיטות מחקר דיגיטליות והן על ידי שיתופי פעולה בין קהילות חוקרים/ות בארץ ובחו"ל.

היבטים מרכזיים של מדעי הרוח הדיגיטליים כוללים:

1. דיגיטציה של חומרים אנלוגיים (כגון טקסטים, תמונות או חפצים) לפורמטים דיגיטליים והנגשה של מידע שלא היתה מתאפשרת בפורמט אנלוגי.
2. הפעלת שיטות חישוביות מתחומי מדעי הנתונים ובינה מלאכותית עבור משימות כגון ניתוח טקסט, תמונות וקבצי קול כך שמתאפשרת כרייה וניתוח של גופי ידע גדולים.
3. הדמיית נתונים באמצעים דיגיטליים, כך שנוצרים ייצוגים חזותיים של נתונים המאפשרים הבנה טובה יותר של מידע מורכב כגון מפות אינטראקטיביות, גרפים והדמיות אחרות.
4. שיתוף פעולה בין בעלי עניין שונים כגון, חוקרים/ות מדיסציפלינות שונות, ספרנים, ארכיונאים ואנשי/נשות טכנולוגיה. בנוסף, פרויקטים במדעי הרוח הדיגיטליים שואפים לעתים קרובות למעורבות של קהל רחב יותר, מעבר לקהילה האקדמית. זה יכול לכלול יצירת תערוכות דיגיטליות, אתרי אינטרנט או פלטפורמות אחרות שהופכות את המחקר לנגיש יותר לציבור הרחב.

2 מאגרי נתונים ואתרים קיימים בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים

2.1 מאגרי DH ייחודיים שקיימים בישראל

דיגיטציה והנגשה

פעילויות מחקריות חשובות בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים נעשו בישראל שנים רבות לפני שהוכר תחום זה בשמו. פעילויות אלה עסקו בשלב הראשון של דיגיטציה של חומרים אנלוגיים והנגשתם דרך אתרים. ראוי לציון מיוחד הוא פרויקט השו"ת¹ (פרויקט שאלות ותשובות ובשמו הרשמי: מאגר היהדות הממוחשב) שזכה בפרס ישראל לספרות תורנית בשנת 2007. תחילתו של הפרויקט בשנת 1963 במכון ויצמן למדע והמשכו

¹ אתר פרויקט השו"ת: <https://www.responsa.co.il/home-en-US.aspx>

באוניברסיטת בר-אילן, ששם הושקה גרסתו הראשונה בשנת 1967. כיום, בכל האוניברסיטאות מתקיימים פרויקטי דיגיטציה רחבי היקף המשתמשים תשתית למחקרים אקדמיים ממבוססי נתונים.

דוגמאות לפרויקטים נוספים הם מפעל המילון ההיסטורי של האקדמיה ללשון העברית² ופרויקט פרידברג לחקר הגניזה³ שהתרחב לפורטל לפרויקטים בכתבי יד ובספרים יהודיים.

הספרייה הלאומית של ישראל תופסת מקום מרכזי ומובילה מספר מיזמים גדולים וחשובים במסגרת מפעלי הדיגיטציה של הספרייה הלאומית⁴, ביניהם:

- **אוסף הכתובות** - אתר ייחודי המוקדש לכתובה היהודית. האתר כולל יותר מ-4,200 כתובות מעשרות אוספים מרחבי העולם, ובהן כמעט 1,800 כתובות מקוריות מכל תפוצות ישראל. ריכוז הכתובות באתר אחד מאפשר מבט רחב, מקיף ועמוק על הכתובה כתעודה יהודית, כיצירה יהודית וכמקור היסטורי רב ערך.
- **עיתונות יהודית היסטורית** - האתר מכיל עיתונים יהודיים אשר התפרסמו בעבר בשפות, במדינות ובתקופות שונות. הגרסאות האלקטרוניות של העיתונים מאפשרות צפייה בתצוגה המקורית של העיתון וחיפוש בכל המלל שפורסם בעיתון לאורך שנות הופעתו.
- **"כתיב"** - האוסף הבינלאומי של כתבי יד עבריים דיגיטליים. הספרייה הלאומית מחדשת את האוסף של צילומי כתבי היד העבריים, במיזם שנועד להפוך את כתבי היד העבריים לנגישים לכל אדם מכל מקום בעולם. תמונות כתבי היד נשמרים ומוצגים בטכנולוגיה המתקדמת ביותר ובאיכות הגבוהה ביותר וישמשו קהילות של חוקרים וקוראים.

בין המיזמים והמחקרים הנוספים ניתן לציין את: פרויקט בן-יהודה⁵, שמטרתו להנגיש את הקלאסיקה של הספרות העברית לציבור הרחב.

שיטות חישוביות והדמיית נתונים

בין הפרויקטים ששמים דגש על עיבוד ממוחשב ניתן למנות את דיקטה⁶ - פרויקט שמספק כלים המשתמשים באלגוריתמים המתקדמים ביותר של למידת מכונה ועיבוד שפה טבעית למטרת ניתוח טקסטים עבריים, וספריא⁷ - פרויקט שיצר ספרייה גדולה ללא תשלום של טקסטים יהודיים הזמינים לקריאה מקוונת בעברית ובאנגלית ומאפשר קישורים בין טקסטים ומגוון של הדמיות ויזואליות מתקדמות.

² אתר מפעל המילון ההיסטורי של האקדמיה ללשון העברית: <https://maagarim.hebrew-academy.org.il/Pages/PMain.aspx>

³ אתר פרויקט פרידברג לחקר הגניזה: <https://fjms.genizah.org/?UIT>

⁴ אתר הספרייה הלאומית: <https://www.nli.org.il/he/discover>

⁵ אתר פרויקט בן-יהודה: <https://benyehuda.org>

⁶ אתר דיקטה: <https://dicta.org.il>

⁷ אתר ספריא: <https://www.sefaria.org.il/texts>

בשנת 2023 זכה פרויקט מדר"ש, בו שותפים החוקרים הישראלים פרופ' נחום דרשוביץ וד"ר אבי שמידמן וכן הספרייה הלאומית במימון של ה-EU. הפרויקט, שכותרתו:

“MIDRASH - Migrations of Textual and Scribal Traditions via Large-Scale Computational Analysis of Medieval Manuscripts in Hebrew Script,”

זכה במענק של עשרה מיליון אירו לפיתוח ניתוח חישובי מבוסס בינה מלאכותית, אשר יאפשר חיפוש בטקסט מלא בכל קורפוס כתבי היד העבריים מימי הביניים ויחולל מהפכה במדעי היהדות.

2.2 מיזמים בינלאומיים

כיום פועלים באירופה שני מרכזים בינלאומיים משמעותיים בתחום של מדעי הרוח הדיגיטליים. בסעיף זה מובאים פרטים לגבי שני מרכזים אלו: CLARIN- ו DARIAH.

[DARIAH ERIC](#) (Digital Research Infrastructure for the Arts and Humanities)

תשתית המחקר הדיגיטלי לאומנויות ומדעי הרוח (DARIAH) היא מאגד אירופי לתשתיות מחקר (ERIC - European Research Infrastructure Consortium) ששם לו למטרה לקדם מחקר והוראה מבוססי טכנולוגיות דיגיטליות בתחומים של אומנויות ומדעי הרוח. DARIAH מפתחת, מתחזקת ומפעילה תשתית תומכת עבור חוקרים העוסקים בבנייה, ניתוח ופירוש של משאבים דיגיטליים. היא מספקת גישה לתשתית זו ומפיצה את ממצאי המחקרים המשתמשים בה תוך עמידה בסטנדרטים מתודולוגיים וטכניים גבוהים. DARIAH הוקמה באוגוסט 2014. נכון לספטמבר 2023, ל-DARIAH יש 21 מדינות חברות ו-15 שותפים (cooperating partners) מעשר מדינות שאינן חברות.

מבחינת המבנה הארגוני, DARIAH פועלת דרך רשתות כלל אירופיות של מרכזי המומחיות הווירטואליים (VCCs - Virtual Competency Centres). כל אחד מארבעת ה-VCCs הוא רב-תחומי, רב-מוסדי, בינלאומי ובמרכזו תחום מומחיות ספציפי. 1VCC, התשתית האלקטרונית, אחראית על היסודות הטכנולוגיים של DARIAH. היא מקיימת סביבה דיגיטלית המאפשרת שיתוף נתונים וכלים שפותחו בקהילה ומבטיחה את איכותם וצמיחתם של שירותים טכניים לאומנויות ולמדעי הרוח. 2VCC אחראית לקשר עם קהילות המחקר וההוראה. 3VCC עוסקת בניהול תוכן מדעי בשלביו השונים. 4VCC מתמקד בהסברה ופרסום, תוך התממשקות עם משפיענים מרכזיים בתחום האומנויות ומדעי הרוח. בתוך מבנה ארגוני זה, ל-DARIAH יש למעלה מ-20 קבוצות עבודה דינמיות המשלבות שירותים לאומיים תחת קטגוריות מבצעיות ספציפיות.

בין המשאבים הספציפיים שניתן למצוא באתר הארגון:

- מאגר של כ-200 תוכניות לימוד וקורסים במדעי רוח דיגיטליים ([Digital Humanities Course](#))
- ([Registry](#)) כולל מספר תוכניות שעוסקות בניתוח נתונים כגון [Data Science in Culture](#).

- מאגר של אונטולוגיות דיגיטליות ([controlled vocabularies](#)) בתחומים שונים של מדעי הרוח, כגון [ארכיאולוגיה](#).

- מאגר של שיטות וכלים במדעי רוח דיגיטליים ([OPENMETHODS](#)) כגון [כלי למיפוי פרויקטים שעוסקים בכתבים שאינם לטיניים](#).

הצטרפות המדינה למאגד DARIAH כרוכה בהגשת בקשה תוך ציון הפרטים הבאים:

- National Representing Entity – הישות המייצגת את המדינה, משרד ממשלתי או קרן מענקים ממשלתית

- National Representative - נציג רשמי של הישות הממשלתית המייצגת

- National Coordinating Institution - מוסד ציבורי או פרטי האחראי לתאום הפעילות הלאומית

- National Coordinator – נציג האחראי למפת הדרכים הלאומית ולתרומות ה-in-kind של המדינה

כמו כן, יש לפרט בנספח למכתב הבקשה את סדר העדיפויות הלאומי במדעי הרוח הדיגיטליים ואת תכנית העבודה הלאומית במסגרת המאגד. התשלום השנתי למאגד עבור מדינת ישראל אמור לעמוד על כ- 23 אלף יורו לשנה בתוספת של עוד כ-140 אלף יורו in-kind. האחרון מתבטא בפועל ע"י מחקרים במדעי הרוח הדיגיטליים שממומנים ע"י קרנות לאומיות, ו/או פעילות אקדמית אחרת כגון סדנאות והכשרות שממומנות מתקציבי המדינה.

[CLARIN \(Common Language Resources and Technology Infrastructure\)](#)

CLARIN היא תשתית דיגיטלית המספקת גישה קלה ובת קיימא למגוון רחב של נתונים וכלים בלשניים לתמיכה במחקר במדעי הרוח והחברה, ובתחומים אחרים. CLARIN מספקת גישה לנתוני שפה דיגיטליים בצורות שונות (טקסט, אודיו, וידאו) ולכלים מתקדמים שבאמצעותם ניתן לחקור, לנתח או לשלב מאגרי נתונים אלה. זוהי תשתית דיגיטלית מבוזרת, עם מרכזים שותפים בכל רחבי אירופה ומחוצה לה, כולל אוניברסיטאות, מרכזי מחקר, ספריות וארכיונים ציבוריים. כלים ונתונים מפותחים במרכזים השונים תוך שימוש בממשקים אחידים כך שניתן להבטיח interoperability, כלומר אפשרות לשלב נתונים וכלים ממקורות שונים במסגרת pipeline משותף לביצוע פעולות ברמות שונות של מורכבות, ללא קשר למיקומם המקורי. חברים במאגד יכולים לגשת לכל הכלים והמשאבים באמצעות התחברות אחת, ורבים מהמשאבים פתוחים לשימוש קהילתי אחרות המעוניינות בכך, הן בתוך האקדמיה והן מחוצה לה.

בין המאגרים הרב-לשוניים המוצעים באתר המאגד:

- מאגרי תוכן אינטרנטי לרבות פרסומים בפלטפורמות של רשתות חברתיות.
- מאגרים מתויגים ולא מתויגים של טקסטים היסטוריים באכדית, שומרית, יוונית עתיקה, לטינית, סינית, אנגלית, פינית, רוסית והרבה שפות אחרות (כולל מאגר קטן אחד של טקסטים בעברית).
- מאגר של טקסטים שנכתבו ע"י לומדי שפות זרות (בעיקר, אנגלית).
- מאגר של טקסטים מתויגים עבור משימות של עיבוד שפה טבעית (זיהוי חלקי דיבר, ניתוח תחבירי וכו'). ברוב המשימות אין טקסטים בעברית.
- טקסטים עיתונאיים ממדינות שונות ומתקופות שונות.
- תוכן של דיונים פרלמנטריים בשפות שונות.
- הקלטות ותמלילים של שפה מדוברת, לרבות ערבית.

באתר המאגד מופיעה [רשימה קצרה](#) של מאמרים המוקדשים ל- CLARIN. מהעיון ברשימה והן מתוצאות החיפוש ב-Google Scholar עולה שרוב המאמרים שפורסמו על CLARIN החל משנת 2014 מתארים את המאגר ולא את השימוש בו לצרכי מחקר. גם נראה שכמות הציטוטים של רוב המחקרים המבוססים על נתוני המאגד היא עדיין מצומצמת ביותר.

במאגד משתתפות כעת 23 מדינות כחברות מלאות ועוד שלוש מדינות כמשקיפות. כל מדינה שותפה חייבת להחזיק ולממן לפחות מרכז טכני (Technical Center) אחד [ברמה B](#). העלות הישירה של החברות במאגד – כ-40 אלף יורו לשנה למשך חמש שנים לפחות (לא כולל מימון המרכז הטכני).

3 תיאור ניסיונות עבר לקידום התחום ברמה הארצית

באקדמיה העולמית צומח דור חדש של חוקרות וחוקרים המתעניינים בשאלות מחקר מדיסציפלינות מדעי החברה והרוח, אשר מכירים היטב את הספרות המחקרית והוויכוחים המרכזיים באותה דיסציפלינה ובמקביל פיתחו כלים מחקרניים חישוביים מסוגים שונים לצורך ניתוח טקסטים.

כדי לקדם את דור החוקרים החדש, נעשו כבר מספר מאמצים.

3.1 קידום באמצעות מרכזי מחקר ייעודיים ל-DH או במסגרת מרכזי מחקר של מדעי הנתונים

כמעט בכל האוניברסיטאות המובילות בעולם, בארה"ב, באירופה ובאסיה, הוקמו בעשור האחרון מרכזים רבים לקידום מחקר במדעי החברה והרוח בעידן הדיגיטלי. חלק מהמרכזים האלו הוקמו תחת הכותרת של בינה מלאכותית ממוקדת אדם, חלקם במסגרת מרכזים למדעי הנתונים, חלקם כמרכזים לחקר מדעי הרוח הדיגיטליים,

חלקם כמרכזים למחקר טקסטואלי ומרחבי. יש מרכזים שהוקמו כמרכזים כלל אוניברסיטאיים, אחרים במסגרת פקולטות ספציפיות וחלקם בספריות. בכמה אוניברסיטאות מובילות הוקמו שניים או שלושה מרכזים עם חלוקת עבודה בינם. לדוגמה באוניברסיטת סטנפורד הוקמו מרכז לבינה מלאכותית ממוקדת-אדם, מרכז לניתוח טקסטואלי ומרחבי ומרכז בניתחומי למחקר דיגיטלי. המרכזים משמשים גם כבסיס תמיכה במעבדות של חוקרים. תפקידם של המרכזים הוא לקדם ולממן את המחקר בתחום, ליצור שיתופי פעולה בין חוקרים מדיסציפלינות שונות ולהעניק תמיכה מקצועית לחוקרים. ברמה על-מוסדית קיימות קהילות חוקרים בינלאומיות תוססות, כתבי עת, כנסים, הכשרות, פיתוח אוריינות והוראה בתחום. לדוגמאות בתחום זה ראו נספח ג' בו מוצגים תוכניות הכשרה והשתלמויות במרכזי מחקר אקדמיים. מרכזים כאלו שימשו כעוגן לגיוס תרומות ומשאבים חיצוניים אחרים לטובת פיתוח התחום במוסדות האם שלהם.

3.2 קידום באמצעות הנגשת נתונים ע"י אתרים שיש להם גם כלים אנליטיים מתקדמים

כפי שנסקר בפרק 2, פרויקטים רבים ברחבי העולם פיתחו אתרים המעניקים למשתמשים כלים לניתוח ממוחשב של טקסטים, בהם כלים ליצירה של סינופסיס מעותקים רבים, ניתוח פלאוגרפי של הכתב, טיוב צילומים של כתבי יד לצפייה משופרת, ומודלים לניתוח parsing של טקסט. כלים אלה הולכים ומתפתחים גם בעברית באמצעות הקהילה המתפתחת בתחום זה בארץ.

3.3 דוחות ומפות דרכים

על חשיבות התחום ועל המשאבים שראוי להשקיע בו מצביעים הדוחות שנזכיר להלן. בהם שלושה דוחות של ועדות ארציות, שניים של ות"ת ואחד של האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

1. בשנת 2016 הוגש דו"ח [הוועדה המייעצת לות"ת בנושא תשתיות מחקר מרכזיות לאקדמיה \(מפת](#)

[דרכים 2016\)](#) בראשות פרופ' דוד הורן בנושא תשתיות מחקר מרכזיות לאקדמיה. הוועדה מצאה כי המהפכה הדיגיטלית טומנת בחובה סיכויים גדולים להתחדשות מדעי הרוח ולקידום מעמדם הציבורי. הוועדה המליצה לות"ת על הקמת מרכז ארצי למדעי הרוח הדיגיטליים שיכלול שלושה מרכיבים עיקריים: מעבדה, מפעל שימור ואגף הדרכה. ההמלצה הייתה כי המרכז יוקם באחת האוניברסיטאות. בנוסף הומלץ כי המרכז ישאף להצטרף לאחת הרשתות המחקריות האירופיות או הבינלאומיות בתחום. העלות הכוללת של הקמת המרכז הארצי הוערכה ב-5.5 מיליון ש"ח לשנה ו-27.5 מיליון ש"ח לחמש שנים בהן היה אמור המרכז לפעול בשלב ראשון. המלצות אלו לא יושמו עד כה. חלק מהן יושמו בכלים אחרים, למשל קול קורא של משרד המדע להקמת קורפוסים מנותחים בעברית.

2. ביוני 2019 הוגש מסמך קצר תחת הכותרת מדיניות ארוכת טווח בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים - חזון ומציאות. המסמך נכתב בעקבות [יום עיון בחסות האקדמיה הצעירה הישראלית ובשיתוף משרד המדע והטכנולוגיה](#). הכינו את המסמך ד"ר אלכס אלטשולר ממשרד המדע והטכנולוגיה, ושתי נציגות האקדמיה הצעירה - פרופ' מיכל בר אשר סיגל מאוניברסיטת בן גוריון ופרופ' ליאת קוזמא מהאוניברסיטה העברית. במסמך הציגו תשע המלצות מדיניות אינטגרטיביות בין גופי האקדמיה לגופי הממשל:

- אפיק ארוך טווח למימון מחקרים בתחום.
 - תמיכה במחקרים קיימים
 - מדעי הרוח כזירה מובחנת (תשתיות, גיוס חברי סגל ועוד)
 - קשר עם מדעי הנתונים ותחומים משיקים אחרים
 - שימור וקידום מדעי הרוח "המסורתיים"
 - מקומם של ארכיונים בעידן הדיגיטלי
 - הכשרת הדור הבא של חוקרים בתחום
 - הקשר לעולם בדגש על הצעד הראשון הנדרש של הצטרפות מלאה של מדינת ישראל למאגד DARIAH (ראו פירוט לעיל)
 - "עם הפנים לקהילה" - הקשר של המחקר בתחום לציבור הרחב.
3. סקר ארצי שבוצע בשנת 2020 על ידי ועדת ההיגוי המייעצת לות"ת לנושא מדעי הנתונים. תוצאות הסקר מובאות בטבלה 1 שמונה את מספר החוקרים בתחום DH לפי מחלקות.

[טבלה 1: התפלגות חוקרים לפי תחומים על פי סקר ארצי שביצעה הוועדה של ות"ת \(מתוך: המועצה להשכלה גבוהה / דצמבר 2020, עמ' 18\)](#)

תחום	חוקרי ליבה	חוקרים בתחום	חוקרים מעורר ביום חלקית	סה"כ
מדעי החיים	18	56	97	171 (25%)
מתמטיקה/סטטיסטיקה/מדעי המחשב	63	43	38	144 (21%)
הנדסה	39	48	39	126 (18%)
מדעי החברה	14	36	60	110 (16%)
מנהל עסקים	12	15	17	44 (6%)
מדעי הטבע	6	19	17	42 (6%)
מדעי הרוח	6	11	15	32 (5%)
מדעי החקלאות	0	3	13	16 (2%)
סה"כ	158 (23%)	231 (34%)	296 (43%)	685 (100%)

הערה: סיווג התחומים אינו לפי סיווג תחומים של הלמ"ס אלא לפי סיווג התחומים ע"י החוקרים עצמם בשאלון שהופץ. מדעי הרוח כוללים אדריכלות וחינוך; מדעי החברה כוללים משפטים; מדעי החיים כוללים רפואה ומקצועות עזר רפואיים (אחיות, רוקחות ופיזיותרפיה); מדעי החקלאות כוללים לימודי וטרינריה.

מהטבלה עולה כי 27% מהחוקרים שהשיבו לסקר הם במדעי החברה והרוח (כולל מינהל עסקים, ומשפטים). רק 20% מחוקרי הליבה הם מתחומים אלו (עם ייצוג גדול למנהל עסקים) בעוד 27% מהחוקרים ו-32% מהמעורבים חלקית בתחום הם ממדעי החברה והרוח. 65% מחוקרי הליבה הם ממתמטיקה/סטטיסטיקה/מדעי המחשב והנדסה. נתונים אלו מעידים על העניין של חוקרים מתחומי מדעי הרוח לשלב בתחומי המחקר שלהם כלים ומתודות של מדעי הנתונים, שילוב המחייב מתן תמיכה ועידוד לחוקרים המעורבים חלקית בתחום.

4. דוח הוראת מדעי הנתונים בכל תחום ידע באוניברסיטה

בשנת 2021 פורסם [דוח הוראת מדעי הנתונים בכל תחום ידע באוניברסיטה](#) שהוזמן על ידי נשיאת האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. הדוח סוקר בצורה מעולה את ההתפתחות המהירה של תחום מדעי הנתונים לרבות ההיבטים של נתוני טקסט בעולם ובארץ. ההמלצות האופרטיביות של הדוח היו בעיקר בתחום ההוראה בדגש על התואר הראשון. הדוח כולל ניתוח של דגשי ההוראה הייחודיים לתחומי מדעי הרוח, מדעי החברה וניהול ומשפטים.

5. דוח ועדת ההיגוי המייעצת לות"ת לנושאי מדעי הנתונים

הדוח הוגש בדצמבר 2022. הוועדה בראשות פרופ' יואב בנימיני סקרה את התפתחות מדעי הנתונים, החשיבות שלו והפוטנציאל העתידי שלו. היא המליצה לגבש חזון ארוך טווח לפיתוח המחקר בתחום, לחזק שיתופי פעולה בינלאומיים ועם התעשייה, להגדיל את מספר חברי הסגל ותלמידי המחקר בתחום, לפתח תשתיות חישוביות למחקר והוראה, ולהקים מכרזי גג מוסדיים ומערך ארצי. הוועדה המליצה על הקצבת 150 מיליון ₪ לתוכנית ארבע-שנתית לפיתוח מדעי הנתונים באקדמיה. מוקד הניתוח וההמלצות של הוועדה היה במדעים. אין בדו"ח הוועדה עיסוק נרחב בצרכים הייחודיים של ניתוח נתונים טקסטואליים. הדבר יכול להיות מוסבר בכך שהרכב הוועדה לא כלל חברים ממדעי החברה והרוח.

6. דוח מצב המדע בישראל תשפ"ג/2022

כותבי הדוח צירפו [12 המלצות](#) לתחום מדעי הרוח לדוח האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, בהם ההמלצה "לחזק את התמיכה במסגרות הכשרה אוניברסיטאיות לחוקרים עתידיים במדעי הרוח הדיגיטליים" (המלצה 7) ובקטגורית "תשתיות המחקר" נכתבו חמש המלצות נוספות שרלוונטיות לתחום:

א) להכיר בהקמת מאגרי מידע כתוצר מחקר לכל דבר ועניין, הן בתהליכי התקצוב והמימון של מדעי הרוח ברמה הלאומית ובאוניברסיטאות עצמן והן בתהליכי הקידום האקדמי של החוקרים בתחום, אגב הגדרת קריטריונים שיאפשרו להעריך את איכותם של מאגרים כאלו.

ב) להקים מסגרת מיוחדת למימון מיזמי מחקר תשתיתיים במדעי הרוח שעיקרם איסוף מידע, אחסון והנגשתו, אם בידי חוקרים יחידים, אם בידי קבוצת חוקרים ואם בשיתוף פעולה בין חוקרים וגופים נוספים כמו ספריות וארכיונים. מסגרת כזו, שיכולה להיות בחסות הקרן הלאומית למדע, צריכה להבטיח את רמתן המדעית של התשתיות הנתמכות, ואפשר מימון לטווח ארוך על בסיס אבני דרך מוגדרות מראש.

ג) להקים או להרחיב את נגישותן של תשתיות סריקה ודיגיטציה של חומרים מסוגים שונים לשימוש של חוקרים ממדעי הרוח ולהקצות צוות טכני מתאים להפעלת תשתיות אלה בהשתתפות עלויות שימוש סבירות על החוקרים. כחלק מזה, יש לבחון דרכים לניצול מושכל של תשתיות סריקה ודיגיטציה קיימות, בין היתר בגופים חוץ-אקדמיים, כמו הספרייה הלאומית ויד ושם.

ד) להקים מאגר לאומי דיגיטלי (data repository) שיספק פלטפורמת אחסון וכלי ניהול וקטלוג לאוספים שיפקידו חוקרים ולהקפיד שהחומר המופקד במאגר זה יהיה נגיש לכול.

ה) להקצות מימון מיוחד למחקרים ולחוקרים העוסקים בתהליכי דיגיטציה שונים במדעי הרוח ולבחון הקמת תוכניות לימוד מתאימות, כולל הכשרה לסטודנטים לתארים מתקדמים.

דו"חות נוספים נכתבו בתחום ואנחנו מביאים כאן מפאת חשיבותם:

1. מרכז ארצי למדעי הרוח הדיגיטליים: הצעה לתשתית מחקר מרכזית למדעי הרוח - נכתב על ידי ד"ר סיני רוסינק בספטמבר 2015 (ראו הדו"ח מצורף כנספח בקובץ נפרד). בדו"ח זה מוצעת תשתית למדעי הרוח תכנית חמש-שנתית של עבודת מרכז ארצי למדעי הרוח הדיגיטליים שיעבוד כ'האב' (Hub), מרכז ידע, הכשרה ועבודה ויכלול שלוש מחלקות עיקריות: מעבדה, מפעל שימור ואגף הדרכה. מסקנת הדוח היא כי המרכז נחוץ להצטרפותה של ישראל לקהילת מחקר העומדת בחזית מדעי הרוח כיום ולביסוסה של אוריינות דיגיטלית של חוקרי מדעי הרוח בישראל. הדוח של ד"ר רוסינק שימש את ועדת הורן (ראו לעיל).

2. D3.2: Regularly monitor country-specific progress in enabling new DARIAH membership: Israel

הדוח נכתב על ידי ד"ר רוסינק והוגש בשנת 2018 בניסיון לקדם הצטרפות של ישראל ל-DARIAH.

לסיכום פרק 3, למרות המלצות וועדות קודמות לא נעשתה מספיק השקעה תקציבית בתחום DH, בעיקר בגלל בעיות תקציביות. בפרק הבא נמנה את ההישגים של חוקרים בתחום שפירסמו מאמרים מדעיים וזכו בקרנות מחקר ובכך הביאו להקצאת כספים במודל המחקר של ות"ת.

4 הישגים: פרסומיים זכיות בקרנות מחקר בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים

קיים קושי בשליפה של מידע מדויק לגבי פרסומיים זכיות בקרנות מחקר, שכן המידע אינו מרוכז תחת הגדרה פורמלית של "מדעי הרוח הדיגיטליים". תהליך איסוף מידע זה כרוך בפניה ישירה אל חוקרים/ות וכזה, מועד לטעויות בשל היעדר פניה לחוקרים/ות רלוונטיים.

יחד עם זאת, על מנת לקבל רושם כללי לגבי היקף הפרסומיים בתחום זה, ערכנו חיפוש ב- Scopus על בסיס מספר מילות מפתח שיאפשרו לקבל רושם כללי לגבי היקף הפרסומיים. שאילתת החיפוש מוצגת בנספח א' ומספרי הפרסומיים שהתקבלו מהשאילתה מוצגים בטבלה מס' 2 להלן. כפי שניתן לראות, היקף פרסום המאמרים החל משנת 2020 הוא בממוצע 60 מאמרים בשנה לעומת ממוצע של 35 בין השנים 2015-2019. נתונים אלו מעידים על גידול משמעותי בהיקף הפעילות המחקרית בתחום זה.

טבלה 2. סיכום מספרי הפרסומיים חוקרים בארץ בתחום DH.

שנה	מספר מאמרים שפורסמו בתחום DH
2015	27
2016	37
2017	39
2018	31
2019	44
2020	60
2021	65
2022	65
2023	51
סה"כ	419

בנוסף למאמרים יש פעילות מחקרית המתבטאת במענקי מחקר מהארץ ומחו"ל. על בסיס נתונים משלוש אוניברסיטאות, בחמש השנים האחרונות התקבלו בסה"כ כ- 65 מענקי מחקר, מרביתם מקרנות ישראליות.

5 חזון

מדעי הרוח והאומנויות בישראל מעוגנים במרכזה של חברת הידע המצויה בתהליך התקדמות טכנולוגית מתמשך. רוב המידע והתרבות העכשוויים זמינים באופן דיגיטלי. במקביל, חלקים גדלים והולכים של המידע והתרבות ההיסטוריים הופכים לזמינים באמצעים דיגיטליים. כפועל יוצא, פיתוח עולם מדעי הרוח נעשה באופן ניכר באמצעים דיגיטליים שיתרונותיהם רבים בהיבטים של שימור, שיתוף, יצירה, מחקר והוראה. כפי שפורט בסעיפים 3 ו-4 לעיל, ישנה פעילות ענפה שמתפתחת בקרב הקהילה המדעית.

החזון לתחום מדעי הרוח הדיגיטליים הוא יצירת קהילה מדעית מועצמת שתוביל את חזית המחקר בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים, תגדיל את חשיפת מחקר ישראלי בתחומים אלו בבמות יוקרתיות, ותעלה את קרנם של מדעי הרוח בישראל.

6 סיכום והמלצות

התחום של מדעי הרוח הדיגיטליים מהווה אחד האפיקים המתפתחים החשובים של המחקר במדעי הרוח ובישראל קיימת קהילה פעילה של חוקרים וחוקרות. לפי כל הדעות, הקהילה המדעית בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים תגדל ועמה הצורך להכרה ותמיכה באמצעות החלטה עקרונית של המל"ג לתמוך בקידום תחום מדעי הרוח הדיגיטליים ובהתאם לכך, תקצוב על ידי הות"ת.

מאמצים והמלצות של וועדות קודמות, כפי שתוארו בסעיף 3 לעיל (תיאור ניסיונות עבר לקידום התחום ברמה הארצית) לא מומשו עד כה, ונושא מדעי הרוח הדיגיטליים לא זכה לתמיכה מספקת ברמה הארצית מסיבות שונות. על מנת לשנות מצב זה ולקדם את החזון לתחום מדעי הרוח הדיגיטליים, המלצותינו הן להתמקד בארבעה נושאים מרכזיים שיאפשרו מחד לכל מוסד לקדם את תחום מדעי הרוח הדיגיטליים במסגרת המוסד עצמו ומאידך, לקדם את הנושא ברמה הארצית הרחבה, כמפורט להלן:

1. הקצאת תקציב לתשתיות למאגרי מידע – במקביל להקצאת תקציב לכל מוסד לטובת שימוש במחשוב ענן, יש להמשיך ולקדם את הנושא של תשתיות מרכזיות (Institutional Repository) דרך מרכז החישובים הבין-ארצי (מחב"א) לחוקרים/ות מישראל שיאפשרו לעמוד בסטנדרטים של קרנות בינלאומיות ביחס לשמירה והנגשה של בסיסי נתונים ותוצרי מחקר. כמו כן, יש לוודא קיום תשתיות חישוביות למחקר והוראה הן ברמת תואר ראשון והן ברמת תארים מתקדמים.
2. הקצאת תקציב וקידום שותפויות בינלאומיות – יש לקדם חתימה על שותפויות מסוג זה עם ארגונים כגון Clarin ו-Dariah ברמה הלאומית ולהקצות תקציב לתשלומים הקבועים ברמת המדינה ומשאבים נוספים לכל מוסד לטובת שיתופי פעולה בינלאומיים.

3. קרנות מחקר – קידום הגשת הצעות מחקר של חוקרים/ות מתחום מדעי הרוח הדיגיטליים באמצעות הוספה של תחום ייעודי של Digital Humanities לקרן הלאומית למדע (ISF), קרנות מחקר לאומיות ייחודיות, כולל תמיכה במיזמי מחקר תשתיתיים של איסוף נתונים, שמירתם והנגשתם.
4. העלאת אוריינות דיגיטלית בקרב קהילת מדעי הרוח - בהקשר זה אנו ממליצים להתמקד בשני ערוצים מרכזיים:

- פיתוח הדרכות לרמות מיומנות שונות בנושא כלי מדעי הנתונים ובינה מלאכותית הרלוונטיים למחקר בנושאי מדעי הרוח הדיגיטליים (כולל תכניות לימוד ייחודיות) וביצירת שפה משותפת בין חוקרים/ות מתחומי מדעי הרוח וחוקרים/ות מתחומי מדעי הנתונים ובינה מלאכותית.
- פיתוח גישה נרחבת לנתונים ולכלי מחקר מתקדמים ברמה ארצית כולל צוות תמיכה ותחזוקה.

נספחים

נספח א' – הערכת מספר מאמרים בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים

פרוט שאילת החיפוש scopus.com

1. הגדרות פילטר לחיפוש:

a. Range: 2015-2023

b. Subject area: Arts and Humanities

2. שאילתת החיפוש:

(AFFILCOUNTRY (israel) AND KEY (digital) OR KEY (*natural AND language AND processing*) OR KEY (*artificial AND intelligence*) OR KEY (*machine AND learning*) OR KEY (*big AND data*) OR KEY (*neural AND network*) OR KEY (algorithm) OR KEY (causality) OR KEY (*data AND mining*) OR KEY (*data AND science*)) AND (LIMIT-TO (SUBJAREA , "ARTS"))

3. תוצאות: 419 רשומות

להלן רשימת תוכניות לימודים כפי שמופיעים באתרי האוניברסיטאות.

תוכנית לימודים/קורסים	אוניברסיטה
<p>המעבדה למדעי הרוח הדיגיטליים במחלקה לספרות עברית מציעה שני קורסים, אחד לתואר ראשון ואחד לתואר שני.</p> <p>https://in.bgu.ac.il/welcome/Pages/digital_humanities.aspx</p>	אוניברסיטת בן גוריון שבנגב
<p>תואר שני בלימודי מידע במגמת מדעי הרוח הדיגיטליים. התוכנית לתואר שני מרחיבה את המחקר המסורתי במדעי הרוח על ידי שימוש בשיטות ובכלים דיגיטליים. התוכנית מתמקדת בחקר של תוצרי תרבות, רוח וחברה באמצעות מחשוב וטכנולוגיה, תוך שימוש בכלים של בינה מלאכותית ונתוני עתק.</p> <p>https://is.biu.ac.il/digital_humanities</p>	אוניברסיטת בר-אילן
<p>האוניברסיטה מציעה תואר ראשון במדעי הרוח הדיגיטליים. התוכנית משלבת בין לימודים במדעי הרוח לבין לימודי החוג למערכות מידע תוך התמחות ייחודית בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים.</p> <p>https://dighum.hevra.haifa.ac.il</p>	אוניברסיטת חיפה
<p>האוניברסיטה מציעה תואר ראשון במדעי הרוח בשילוב קורסים במדעי הנתונים. מטרת הקורסים לפתח בקרב הלומדות והלומדים חשיבה רב תחומית המשלבת ידע בתחומי מדעי הרוח בצד הבנה עמוקה של מדעי הנתונים (האופן בו הם בנויים וטכניקות להשתמש בהן עבור שאלות הומאניסטיות).</p> <p>https://go.tau.ac.il/he/ba/humanities-and-data-science</p>	אוניברסיטת תל-אביב
<p>המרח"ב למדעי הרוח הדיגיטליים הוקם בשנת תשפ"ג מכוח מענק של הות"ת. כחלק מהמרח"ב הוקמה גם תכנית התמחות לתלמידי מוסמך המשלבת בין תואר מוסמך בחוג או בדיסציפלינה קיימת במדעי הרוח לבין התמחות ורכישת כלי מחקר במדעי הרוח הדיגיטליים.</p> <p>במסגרת ההתמחות מוצעים מספר קורסים ייעודיים למדעי הרוח הדיגיטליים ובכלל זה קורסי מבוא, קורסי תכנות, קורסים המתמקדים בשיטות חישוביות ועוד.</p> <p>בנוסף החל משנת תשפ"ג כל תלמיד מוסמך במדעי הרוח מחוייב ללמוד קורס בהיקף 2 נ"ז במדעי הרוח הדיגיטליים מתוך היצע של מספר קורסים.</p> <p>https://hum.huji.ac.il/Digital_Humanities</p>	האוניברסיטה העברית

תוכנית לימודים/קורסים	אוניברסיטה
<p>האוניברסיטה הפתוחה מציעה תואר ראשון במדעי הרוח והחברה במסלול מדעי הרוח הדיגיטליים. ניתן ללמוד את מקבץ הקורסים במדעי הרוח הדיגיטליים כחלק מתכניות הלימוד האלה:</p> <ul style="list-style-type: none"> • תואר ראשון במדעי הרוח במסלול מדעי הרוח הדיגיטליים • תואר ראשון במדעי הרוח והחברה במסלול מדעי הרוח הדיגיטליים • חטיבה במדעי הרוח הדיגיטליים, כחלק מתואר ראשון עם לימודי חטיבה בתחומים הבאים: היסטוריה, קולנוע, פילוסופיה או ספרות 	<p>האוניברסיטה הפתוחה</p>

אוניברסיטת בן-גוריון

- הוקמה המעבדה הספרותית למחקר חישובי שבראשה חבר סגל בכיר דר' איתי מרינברג-מיליקובסקי.

אוניברסיטת בר-אילן

- המחלקה למדעי מידע בפקולטה למדעי הרוח מובילה את התחום, שבה 10 חברי סגל בכיר, מהם 4 עוסקים במדעי הרוח הדיגיטליים.
- בשנת 2023 המחלקה למדעי המידע בפקולטה למדעי הרוח מובילה את התחום באוניברסיטת בר אילן עם 4 חברי סגל שעוסקים בנושא. כמו כן, בשנת 2023 הוקם מרכז ידע במדעי הרוח הדיגיטליים על ידי מערך הספריות באוניברסיטה שבראשו עומדת ד"ר אולגה גולדין, מנהלת מערך הספריות ופרופ' מעיין גפת-טמיר המנהלת האקדמית של המרכז. כמו כן, ב-2023 הוקמה מעבדת **JewDit (Jewish Digital)** למדעי היהדות הדיגיטליים שעוסקת בניתוח טקסטים יהודיים בכלים מתקדמים של בינה מלאכותית – ראשי המעבדה הם פרופ' מעיין גפת-טמיר מהמחלקה למדעי המידע באוניברסיטת בר אילן, ד"ר בינימין קצוף מהמחלקה לתלמוד באוניברסיטת בר אילן וד"ר יהונתן שלר ממדעי המחשב במכון הטכנולוגי בחולון.
- המכון למדעי הנתונים (**DSI**) מקיים סדנאות לקידום שיטות מחקר דיגיטליות בתחום. כמו כן, המכון מספק ייעוץ וליווי מקצועי לפרויקטי מחקר בתחום ה-DH.

אוניברסיטת חיפה

- המרכז למדעי הרוח והחברה (מרח"ב) הדיגיטלי. הוקם מרכז מחקר בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים.
- מעבדת אליהו – בראשות דר' משה לביא, מעבדת מדעי הרוח הדיגיטליים בחוג לתולדות ישראל. המעבדה ארגנה בשנים האחרונות הקאתונים.

אוניברסיטת תל אביב

- [המעבדה למדעי הרוח הדיגיטליים](#) בספריית סוראסקי.
- המרכז לבינה מלאכותית ומדעי הנתונים (מרכז TAD) הקים צוות [ניתוח חישובי של טקסטים](#) (CTEXTA).

האוניברסיטה העברית

- שני חברי סגל העוסקים במדעי הרוח הדיגיטליים. ד"ר רננה קידר במינוי משותף במדעי הרוח הדיגיטליים ומשפטים וד"ר ברק סובר במינוי משותף במדעי הרוח הדיגיטליים וסטטיסטיקה.

- המרח"ב הדיגיטלי - הוקם מרכז מחקר בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים ברשות רננה קידר המקדם את המחקר וההוראה בתחום.
- גויסה מדענית ראשית למרכז למדעי הרוח הדיגיטליים דר' יעל נצר.
- בית הספר ע"ש מנדל ללימודים מתקדמים - הוקם בית ספר חורף בינלאומי למדעי הרוח הדיגיטליים אשר מקיים מפגשים מידי שנה במסגרתו חוקרים מהארץ ומהעולם ומכלל החוגים והדיסציפלינות במדעי הרוח מקבלים כלים ומציגים מחקרים בתחום של מדעי הרוח הדיגיטליים.

האוניברסיטה הפתוחה

- המרח"ב הדיגיטלי. הוקם מרכז מחקר בתחום מדעי הרוח הדיגיטליים. בראש המרח"ב הדיגיטלי עומדת פרופ' עדיה מנדלסון-מעוז.

מכללת ספיר

- הוקמה ב-2023 סדנה לחוקרות בנושא גישות מחקר במדעי הרוח הדיגיטליים.